

Waarnemingen

Bijzondere waarnemingen van zoogdieren
in Vlaanderen en Nederland.

‘Hollandse’ bultrug op reis

De bultrug die in mei 2007 in het Marsdiep rondzwom, is eind september 2007 meer dan 1000 kilometer verder opgedoken voor de Ierse kust. Dezelfde bultrug bezocht half november 2007 weer de kust rond IJmuiden. Het is de eerste keer dat de migratie van een bultrug binnen Europese wateren is vastgesteld.

Door Wouter Jan Strietman

Spektakel bij Den Helder Op 10 mei 2007 duikt voor de kust van Den Helder in Noord-Holland een walvis op. De eerste berichten zijn onduidelijk, zowel wat betreft de soort als de grootte. Op 11 mei worden foto's van Hans Verdaat gepubliceerd waaruit blijkt dat het hier om een bultrug gaat. De bultrug van ca 10 meter lijkt zich regelmatig op te houden rond het Kaaphoofd en de zuidkust van Texel, waar het zich tegoed doet aan het voedsel dat met de vloedstroom het Marsdiep binnestroomt. Soms komt het dier tot op 50 meter van de dijk. En dat blijft niet onopgemerkt. De dagen erna genieten honderden mensen van het spektakel. Op 13 mei verdwijnt de bultrug echter spoorloos.

Ierse waarneming Op 28 september 2007 wordt tijdens een walvisboottocht bij Toe Head, (nabij Cork, Ierland) een juveniele bultrug gezien en gefotografeerd door Conor Ryan van de Irish Whale and Dolphin Group (IWDG). Omdat de bultrug met open bek rondzwemt en vergezeld wordt door Jan-van-Genten lijkt het erop dat de bultrug aan het vissen is. Volgens de schipper Colin Barnes, een voormalige visser, vist het dier op sprout of jonge haring. Als de IWDG de foto's nader bekijkt, blijkt het een dier te zijn dat nog niet eerder gedocumenteerd is in de Ierse wateren. Deze bultrug wordt daarom als zevende Ierse bultrug in de Ierse bultrug catalogus opgenomen.

Match met den Helder

Foto's van de waarneming worden in oktober 2007 door de IWDG gepubliceerd op hun website www.iwdg.ie en vervolgens opgemerkt door Wouter Jan Strietman van Stichting De Noordzee. Hij heeft het idee dat de Ierse bultrug wel eens dezelfde zou kunnen zijn als die van Den Helder en neemt contact op met de IWDG. Daarop worden de foto's die van beide dieren gemaakt zijn vergeleken. Normaal gesproken gebeurt dat op basis van foto's van de onderkant van de staartvin, die voor elk dier uniek is. Van beide waargenomen dieren zijn dergelijke foto's echter niet beschikbaar. Gelukkig zijn er goede foto's gemaakt van de onderkaak. Op de onderkaak is bij beide dieren een patroon te zien van witte cirkels die veroorzaakt zijn door afgevallen pokken. Uit een vergelijking van deze patronen blijkt dat het Ierse individu zeer waarschijnlijk hetzelfde is als het Nederlandse individu.

Uniek individu Ter bevestiging worden de foto's opgestuurd aan Allied Whale in de Verenigde Staten, die de North Atlantic Humpback Whale Catalogue (NAHWC) coördineert. Dat is een database van alle gedocumenteerde bultruggen in het Noord-Atlantische gebied. Uit hun analyse blijkt dat dit een nieuw exemplaar is dat nog niet in de catalogus voorkomt. Omdat het dier nog niet eerder ergens anders gedocumenteerd is,

is helaas niet te achterhalen waar het vandaan komt.

Bultrug duikt weer op Op 16 november 2007 wordt bij de pier van IJmuiden opnieuw een bultrug gezien, vissend onder honderden (drieteen)meeuwen. Na analyse van de foto's blijkt dat het hier wederom om hetzelfde dier gaat als in Ierland en Den Helder. In de dagen erna duikt het dier zo nu en dan pal naast de pier op. Totdat het op 21 november nog in de verte gezien wordt en daarna spoorloos verdwijnt.

Mogelijke route naar Ierland en terug Nu vaststaat dat het zowel in Ierland als Nederland om hetzelfde exemplaar gaat zijn er twee mogelijke routes die het dier gevolgd heeft. Ofwel het dier is in de tussenliggende maanden door het Kanaal gezwommen, langs de Engelse zuidkust en via de Keltische Zee naar de Ierse zuidkust. Dit is een minimumafstand van ongeveer 2300 kilometer. Ofwel het dier is via de noordelijke route om Schotland heen gezwommen. Dat is een minimumafstand van 3860 kilometer. Opvallend genoeg be-

vinden zowel de Ierse als de Nederlandse waarnemingslocaties zich binnen 160 kilometer van dezelfde breedtegraad.

Zuidelijke Noordzee Naast de 'Helderse' bultrug zijn sinds 2003 in België en Nederland vijf verschillende bultruggen gesignaleerd, waarvan er uiteindelijk vier gestrand zijn (Camphuysen, 2007; Camphuysen & Peet, 2006). Daarvoor was slechts één geval bekend, uit 1751 in België (Haelters et al., 2006). In september 2003 werd de eerste bultrug drijvend voor Hoek van Holland gevonden. Een paar dagen later strandde het beest bij de Maasvlakte (Smeenk et al., 2003). Twee maanden later, in december 2003, werd een moeder met kalf aangetroffen, zwemmend voor de kust van Scheveningen. Het kalf strandde niet lang daarna, met sporen van bijvangst in visnetten en afgesneden vinnen. Januari 2004 werd waarschijnlijk hetzelfde moederdier voor de kust van Scheveningen waargenomen. Het dier was druk aan het vissen, met veel meeuwen om zich heen. In juni 2004 strandde een andere bultrug op Vlieland. Het dier bleek kort daarvoor gestorven te zijn, waarschijnlijk door een touw dat diep doordrong in het vlees, tot op de organen. Het type touw gaf wel een aanwijzing over de herkomst van deze bultrug. Het bleek een touw te zijn dat normaal gesproken gebruikt wordt voor kreeftenkooien. Kreeftenkooien worden niet gebruikt in de Noordzee, maar wel daarbuiten. In maart

Herkomst De bultrug is een baleinwalvis die normaal gesproken leeft in het noordelijke deel van de Atlantische Oceaan. De dichtstbijzijnde populaties bevinden zich in IJsland en Groenland. In de Europese (kust)wateren zwemmen zo nu en dan bultruggen rond. De laatste jaren doken niet alleen in Nederland en België bultruggen op. Bultruggen zijn ook gesignaleerd in andere Europese landen, zoals bij Dover, de Firth of Forth, de Moray Firth, de Shetland eilanden, de Hebriden, Denemarken en meer recentelijk in Wales, Bologne Sur Mer en bij Aberdeen. Het dier dat in de Firth of Forth in Groot-Brittannië werd waargenomen kon later getraceerd worden als een dier dat behoort tot de populatie in Groenland.

Een week voor de waarneming in Den Helder nam Marijke de Boer tijdens een inventarisatie 180 kilometer ten noordoosten van de Doggersbank in Nederlandse wateren ook een bultrug waar. De bultrug sloeg constant met zijn staart op het water. Dit zou mogelijk hetzelfde exemplaar kunnen zijn als in Den Helder. Dit zou betekenen dat het dier vanuit het noorden is komen aanzwemmen. Het feit dat de pokken op de onderkaak niet meer aanwezig zijn kan er enerzijds op duiden dat het dier voedsel heeft gezocht op de bodem en daarbij de pokken als het ware heeft afgeschuurd. Anderzijds kan het een aanwijzing zijn voor een langer verblijf in brak of zoet water, waardoor de pokken gestorven zijn en van de kaak afgevalen. Of en waar dit heeft plaatsgevonden is echter niet te achterhalen.

Conclusie Waarnemingen van bultruggen door liefhebbers en het grote publiek bieden inzicht in het voorkomen van deze bijzondere dieren. Door de inzet van velen is het op basis van foto-identificatie mogelijk geweest om voor het eerst de migratie van een bultrug binnen Europese wateren te documenteren. Deze ontdekking is van belang voor onderzoek naar de migratie van bultruggen in Europese wateren, het herkennen van belangrijke voedselgebieden en het vergroten van bewustzijn onder het grote publiek. En mogelijk biedt de reis van deze bultrug een sprankje hoop voor een mogelijke terugkomst van deze soort in Europese (kust)wateren.

Stichting De Noordzee en de IWDG zetten het onderzoek naar deze bultrug voort en zijn benieuwd of er andere organisaties of mensen zijn die deze bultrug gefotografeerd hebben langs de Belgische, Franse,

Duitse of Engelse kust. Dit zal ons een nog beter inzicht geven in de route die het dier genomen heeft.

Bultrug te Den Helder. Foto Wouter Jan Strietman

Stichting De Noordzee en de IWDG willen graag de volgende personen en organisaties bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek: Conor Ryan (IWDG), Colin Barnes (West Cork Marine Tours), Rosie Seaton (Allied Whale), Frederick Wenzel (NOAA), Kees Camphuysen en Beatrice Jann.

Wouter Jan Strietman is verbonden aan Stichting De Noordzee
www.noordzee.nl

Verder lezen?

Camphuysen, C.J., 2007. Foraging humpback whale (*Megaptera novaeangliae*) in the Marsdiep area (Wadden Sea), May 2007 and a review of sightings in the southern North Sea, 2003-2007. *Lutra* 50(1): 31-42.

Camphuysen C.J. & G. Peet, 2006. Walvissen en dolfijnen in de Noordzee. Fontaine Uitgevers BV. 's Graveland.

Haelters, J., T. Jauniaux & F. Kerckhof, 2006. Bultrug op Belgisch strand. *Zoogdier* 17(2): 3-5

Smeenk, C., M. Addink & C.J. Camphuysen, 2003. De eerste bultrug voor Nederland. *Zoogdier* 14(4): 3-4.

2006 strandde een bultrug op de Belgische kust. Dit dier werd de dag ervoor nog levend gezien voor de kust van Oostende. De doodsoorzaak van deze bultrug bleek een aanvaring met een schip te zijn (Haelters et al., 2006).